
A terhelt vallomása a büntetőeljárás bírószági szakaszában, egyres eljárás szabálysértések megítélésé Tóth Andrea Noémi* – Háger Tamás**

*'Confessio est regina probationum'
(A vallomás a bizonyítékok királynője)*

Bevezető gondolatok

A terhelt vallomása a büntetőeljárás egyik központi jelentőségű bizonyítékforrása, amely a tényállás helyes megállapítása szempontjából igen fontos információkat tartalmazhat, akár tagadó a vallomás, feltételezve, hogy a terhelt nem elkövetője a bűncselekménynek, akár beismerő jellegű, feltéve, hogy a terhelt követte el a bűncselekményt.¹

A hatályos büntetőeljárás törvény² igen részletesen, bár rendszertanilag is elkülönülten³ és lényegesen bonyolultabb formában írja le a terhelt kihallgatásának menetét, mint a büntetőeljárásról szóló korábbi, 1973. évi I. törvény.

A terhelti vallomásból eredő bizonyíték különös súlya miatt az eljárási szabályok maradéktalan betartása mind a nyomozás, mind pedig a per során feltétlenül szükséges. Ellenkező esetben olyan eljárási szabálysértésre kerülhet sor, mely bizonyos feltételek mellett a bizonyíték felhasználásának kizárásához vezet. Ez ered egyrészt a törvény speciális szabályaiból,⁴ másrészt nem lehet figyelmen kívül

* PhD. hallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, témavezető: Dr. habil. Elek Balázs PhD, egyetemi docens, bíró, a Debreceni Ítéltábla tanácselnöke. Dr. Tóth Andrea Noémi publikációt megalapozó kutatása a TÁMOP 4.2.4.A/1-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

** Bíró, Debreceni Ítéltábla, a DE ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék meghívott előadója

¹ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Budapest, Osiris, 2011, 268. o.

² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, továbbiakban: Be.

³ A Be. a bizonyításról szóló VII. fejezet VI. címében, a 117-118. §-ban, valamint a XIII. fejezet I. címében, az elsőfokú tárgyalás menetében, a 288-291. §-ban foglalja össze a terhelt kihallgatás szabályait.

⁴ Be. 117. § (2) bekezdés.

hagyni az eljárási kódexnek a bizonyítékok értékelésével és a bizonyítás törvényességével kapcsolatos kardinális rendelkezését, a Be. 78. § (4) bekezdését, mely szerint nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.

E körben szükséges utalni a jogirodalom által megfogalmazott, a bizonyítás törvényességével és a bizonyítékok felhasználásával kapcsolatos elvekre. A „mérgezett fa gyümölcsének” elve szerint mind a jogellenes bizonyíték, mind annak folyományaként, az azzal összefüggésben beszerzett bizonyíték felhasználása kizárt. Az „ezüsttálca elve” viszont csak korlátozza, enyhíti a jogellenes bizonyíték továbbhatását.⁵ Ha a terhelt vallomásával kapcsolatban nem orvosolható, feltétlen eljárási szabálysértésre került sor, úgy az eljárási szabálysértéssel érintett bizonyíték nem használható fel, de álláspontunk szerint az abból eredő más bizonyíték értékelésének nincs akadálya. Példa lehet erre, ha a terhelt a nyomozás során úgy tár fel fontos tárgyi bizonyítékot, hogy vallomása előtt nem figyelmeztette a hatóság a hallgatás jogára. A terhelti vallomás nyilvánvalóan nem használható fel, de az így szerzett tárgyi bizonyíték ellenben igen. Ezért megítélésünk szerint a terhelti vallomáshoz kapcsolódó eljárási szabálysértések kihatása az „ezüsttálca elvével” összhangban értelmezhető helyesen.

A terhelti vallomást szabályozó normák súlyos megsértése, különösen a hallgatási jogra figyelmeztetés elmaradásával kapcsolatos eljárási szabálysértések, a védelmi jogok korlátozása, a vallomás kikényszerítése, jogellenessé tehetik a bizonyítékot, mely nem képezheti perrendszerűen a tényállás alapját. Megállapíthatjuk, hogy az eljárási szabálysértéssel beszerzett bizonyíték felhasználása az ítélet megalapozatlanságához is vezethet.⁶ Amennyiben figyelmen kívül marad az eljárási szabálysértéssel érintett bizonyíték az ügydöntő határozat meghozatala során, az ítélet ugyan nem válik megalapozatlanná, azonban az igazságtól eltérő végeredményhez juthatunk.

Eljárási szabálysértés történhet a nyomozási szakban is, melyet az első fokon eljáró bíróság orvosolhat szabályos kihallgatással, míg az elsőfokú bírósági eljárásban történt szabálysértést a fellebbezési eljárásban bizonyítás felvételével, a kihallgatás megismétlésével lehet kiküszöbölni.⁷

Ha a bíróság felismeri, hogy lényeges eljárási szabálysértés történt és perjogi okból a bizonyítékot kirekeszti, a bizonyítás anyaga igen fontos részben szűkül, mely nyilvánvalóan megnehezíti a valóságnak megfelelő, helyes tényállás megállapítását. A terhelt vallomása általában közvetlen bizonyítékként igen fontos adatokat szolgáltat, hiszen maga a terhelt – feltételezve, hogy részt vett az elkövetésben – rendszerint közvetlenül kapcsolódik azon történeti eseménysorba, melyet a hatóság a büntetőeljárás során megpróbál minden részletre kiterjedően tisztázni. Amennyiben rendelkezésre áll beismerő vallomás, akkor sem

⁵ TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2006, 164. o.

⁶ BALLA Lajos: Részbizonyítás a másodfokú eljárásban, In: *A büntető ítélet igazságtartalma* (szerk.: ERDEI Árpád) Budapest, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 2012, 116. o.

⁷ Be. 353. § (1) bekezdés.

helyettesítheti a teljes bizonyítást, de a gyakorlatból ismert, hogy beismerő vallomás esetén a dolgok természetéből fakadóan az ártatlanság vélelmének és az *in dubio pro reo* szabálynak a garanciális jelentősége csökken. Elvértve találkozhatunk csak olyan ügyel, ahol a beismerő vallomás ellenére felmentették a vádlottat.⁸

Jelen tanulmányunkban a terhelt vallomásához kapcsolódó elsőfokú, majd a fellebbezési eljárásban megjelenő eljárási szabálysértéseket tárgyaljuk. Bemutatjuk a vonatkozó törvényi szabályozást és a kapcsolódó gyakorlatot, melynek során törekszünk az esetleges hiányosságok, ellentmondások feltárására is.

A vádlott elsőfokú bírósági kihallgatásának menete

Az elsőfokú bírósági tárgyalás a vád ismertetését követően a bizonyítási eljárással folytatódik, melynek első lépése a vádlott kihallgatása. Ha az ügyben több vádlott áll a bíróság előtt, őket rendszerint egymás távollétében kell kihallgatni.⁹ Az eljárási törvény szóhasználatából láthatjuk, hogy nem kógens szabályként írja elő a még ki nem hallgatottak távollétében történő kihallgatást, azaz nem tiltott több vádlott egyidejű kihallgatása.¹⁰ Erre a tanúkkal kapcsolatban megfogalmazott szabályból *a contrario* következtethetünk, melyben a törvény előírja, hogy a tanúkat egyenként kell kihallgatni.¹¹ Ez a nyelvtani értelmezés szabályai szerint kivételt, egyéni mérlegelést nem tűr, mindig, minden esetben a még ki nem hallgatottak távollétében kerül sor a tanúkihallgatásra, főként a vallomás befolyásolásának elkerülése érdekében. Amennyiben a vádlottak tekintetében is ez lett volna a jogalkotó szándéka, úgy a norma megfogalmazása is ezt tükrözné.

A gyakorlatban többször előfordul, hogy idézés, s így a kötelező jelenlét ellenére egyetlen vádlott sem jelenik meg a tárgyaláson. Ekkor elkezdhető a bizonyítás, a törvény általános szabályai szerint azonban befejezni azt nem lehet. Kivételt ez alól egyrészt a *favor defensionis* egyik megnyilvánulásaként enged a törvény, ha a vádlott felmentésére, vagy az eljárás megszüntetésére kerülne sor, hiszen ezekben az esetekben a jelenlétében sem születhetne ennél kedvezőbb döntés.¹² A bizonyítási eljárás tehát fő szabályként csak a vádlott jelenlétében fejezhető be, kivéve az előzőekben említetten túl, amikor a törvény különös szabályai szerint a vádlott távollétében is megtartható a tárgyalás, például a távollévő terhelttel szemben folytatott eljárásban,¹³ vagy ha az eljárás tárgya kényszergyógykezelés elrendelése és állapota folytán a vádlott jogainak

⁸ BENCZE Mátyás: Az ártatlanság vélelmének érvényesülése a magyar büntetőbíróságok bizonyítási gyakorlatában, *Belügyi Szemle*, 2011/9, 100. o., valamint ELEK Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljáráásban*, Debrecen, TKK, 2008, 86. o.

⁹ Be. 288. § (1) bekezdés.

¹⁰ A gyakorlatban azonban rendszerint a tanúk kihallgatásához hasonlóan a vádlottat a még ki nem hallgatott vádlott-társ távollétében hallgatja ki a bíróság.

¹¹ Be. 85. § (1) bekezdés.

¹² Be. 281. § (9) bekezdés.

¹³ Be. XXV. fejezet.

gyakorlására képtelen,¹⁴ de itt lehet említeni azon esetet is, amikor súlyos rendzavarás miatt a bíróság a vádlottat kiutasítja a tárgyalásról.¹⁵

E körben kell említenünk a jogértelmezési kérdéseket is felvető normát, a Be. 279. § (3) bekezdésének szabályát,¹⁶ mely szerint az idézéssel egyidejűleg a bíróság a vádlottat tájékoztathatja arról, hogy a tárgyalás a távollétében megtartható és vele szemben az eljárás befejezhető, ha előzetesen bejelenti, hogy a tárgyaláson nem kíván részt venni. A részletezettek szerint arra a korábbi szabályok szerint is volt lehetőség, hogy a bíróság a szabályszerűen megidézett vádlott távollétében folytassa a bizonyítási eljárást, de érdemi határozatot mint említettük, csak akkor hozhatott, ha a vádlott felmentésének, vagy az eljárás megszüntetésének volt helye. Kardinális változtatás tehát az eddigiekhez képest, hogy e szabály alapján a vádlott távollétében, a tárgyalási részvételről való lemondását követően akár marasztaló ítélet is hozható. Nyelvtani értelmezéssel annyit megállapíthatunk, hogy a bíróságot a törvény nem kötelezi, csupán lehetősége van a vádlottat a bejelenthető távollétével kapcsolatban tájékoztatni, tehát ez nem egy kógens, kivételt nem tűrő szabály, továbbá a feltételes mód arra is enged következtetni, hogy e jogával csak akkor élhet a vádlott, ha a bíróság kifejezetten felkínálja neki a távolmaradás lehetőségét, azaz él a vádlott felé az előbb említett tájékoztatás lehetőségével.¹⁷ A törvény a kapcsolódó részletszabályok kidolgozásával adós maradt, s a hatályba lépéstől eltelt, viszonylag rövidebb idő alatt markáns bírói gyakorlat még nem alakult ki, de azt rögzíthetjük, hogy ilyen felhívás kibocsátására csak akkor kerülhet sor, ha a tényállás a vádlott kihallgatása nélkül is megalapozottan feltárható és hiánytalanul megállapítható. Ilyen esetben értelemszerűen – ha rendelkezésre áll –, a terhelt nyomozási vallomása kerül a perbeli bizonyítás anyagába. Amennyiben a vádlott kihallgatása szükségesnek mutatkozik a bizonyítékrendszer jellegzetességei folytán, akkor rendszerint nem alkalmazható az új szabály, tehát hiába szeretne élni a vádlott a tárgyaláson való részvételről lemondás jogával, ez nem lesz megengedhető. Álláspontunk szerint szintén nem mellőzhető a vádlott részvétele, ha tagadja a bűncselekmény elkövetését és védekezésével szemben ellentétes tartalmú közvetlen, vagy közvetett bizonyítékok állnak rendelkezésre, mely eljárásjogi helyzetben nehezen képzelhető el megalapozott döntés a vádlotti részvétel biztosítása nélkül. Utalnunk kell rá, hogy bár saját nyilatkozata folytán, de a tárgyaláson való jelenlétről lemondása miatt a vádlott a terhelti jogokat sem gyakorolhatja megfelelően. A terhelt tárgyalásról való távolmaradásának alkalmazhatóságáról szóló bírói döntés megítélésünk szerint olyan súlyú relatív jellegű eljárási szabálysértéseket teremthet, melyek érdemi kihatással lehetnek az ítéleti tényállás megalapozottságára is. Egy pótmagánvádas ügyben az elsőfokú bíróság alkalmazhatónak tartotta a Be. 279. § (3) bekezdésének új szabályát annak

¹⁴ Be. 281. § (4) bekezdés.

¹⁵ Be. 245. § (2) bekezdés.

¹⁶ Megállapította a 2010. évi CLXXXIII. törvény 14. § (1) bekezdése, hatályos 2011. március 1-jétől.

¹⁷ UJVÁRI AKOS: A vádlott tárgyaláson való jelenléte a Be. 279. § (3) bekezdésének tükrében, avagy a Be. új jogintézménye: a vádlott bejelentett távolléte, In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, 2011, 531. o.

ellenére, hogy az ügy jellege, a bizonyítás anyaga már előrevetítette, hogy szükséges a vádlottak kihallgatása, egymással és a tanúkkal történő szembesítése, valamint helyszíni bizonyításon való részvétele is. A történeti tényállás szerint a pótmagánvádló halált okozó testi sértéssel vádolt négy rendőrt, akiknek az intézkedése során a vád szerint a rendőri akció elől menekülő fiatal sértett halálos fejsérülést szenvedett. A nyomozás során rendkívül széleskörű személyi és szakértői bizonyítás folyt. Eltérő volt a pótmagánvádló által később megvádolt rendőrök tanúvallomása, ezen túl más tanúvallomások egyes részei is éles ellentétben álltak az intézkedő rendőrök vallomásával. A nyomozás során a rendőröket kizárólag tanúként hallgatták ki, terhelti pozícióba csak a pótmagánvád befogadása után kerültek. E körülményekre figyelemmel a vádlottak tárgyalási részvétele és kihallgatása semmiképp sem lett volna mellőzhető, már csak azon okból sem, mert a marasztalásra úgy kerülhetett volna sor, hogy a pótmagánvád alá vont személyek terheltként egyáltalán nem gyakorolhatták jogaikat. Ez olyan jelentős relatív eljárási szabálysértés, mely önmagában hatályon kívül helyezési okot jelent.¹⁸

Egyes források szerint az új rendelkezés a szükséges részletszabályok hiányában nemcsak a tisztességes eljáráshoz való jogot sértheti,¹⁹ hanem annak kockázatát is magában rejt, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság az eljárásról megállapíthatja, hogy sérti a törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés rendelkezését, s mint ilyen, felülvizsgálati okot képezhet, és megnyílhat az út a rendkívüli jogorvoslat előtt.²⁰ A tárgyaláson való jelenlétről lemondás jogával a jogalkotó nem vitathatóan az eljárás gyorsítására törekedett, ám ezt nem teheti meg a szükséges feltételek pontos rögzítése nélkül és az alapjogok korlátozása sem lehet alkotmányosértő.²¹ Így többek között szabályozásra szorul, hogy a vádlott e lemondását milyen formában, milyen keretek között teheti meg, mikor lesz ez érvényes, s hogy az eljáró bíró miként tud meggyőződni ezen nyilatkozat önkéntes és befolyásmentes megtételéről.²² Mindaddig, amíg ezen körülmények nem kerülnek rögzítésre a törvényben, addig a bizonytalan alkalmazás nagy kockázatot rejt magában, amely eljárási szabálysértéshez is vezethet.

Álláspontunk szerint a törvény a terhelti kihallgatás szabályait nemcsak hogy elszórtan tartalmazza, de előírásait szó szerint követve könnyen felhasználhatatlan bizonyítékokhoz juthatnánk. Ugyanis a Be. 288. § (3) bekezdését mechanikusan követve azután, hogy a tanács elnöke megkérdezte a vádlottat, hogy megértette-e a vádat, nyomban lehetőséget kell adni részére a váddal kapcsolatos rövid álláspontjának kifejtésére, bármilyen előzetes, jogaira történő figyelmeztetés nélkül. Azért nem szerencsés ezt követni, mert ekkor még a bírósági eljárásban semmilyen kioktatásban nem részesült a vádlott, s e nélkül mond el érdemi információkat, esetlegesen még a bűnösségére is kitérve. Nyilvánvalóan a

¹⁸ Ítéletáblai Határozatok 2011. 143.

¹⁹ A vádlott részvétele a tárgyaláson a tisztességes eljáráshoz való jog szerves része, melyet az Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke garantál, s erre építve a magyar Alkotmánybíróság is együtt kezeli e két jogot. (UJVÁRI, *i.m.* 533. o.)

²⁰ Be. 416. § (1) bekezdés g) pont, (3) bekezdés.

²¹ PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításáról*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2012, 115. o.

²² UJVÁRI, *i.m.* 535. o.

hallgatási jognak és az önvádra kötelezés tilalmának megsértését jelenti, ha a hatóság úgy szerez információt a terheltől a vizsgált bűncselekménnyel kapcsolatban, hogy mellőzi a részletezett kardinális figyelmeztetést, vagy még a figyelmeztetés előtt tisztázza a vádlott álláspontját a váddal kapcsolatban. A figyelmeztetés elmaradása miatt a vádlott így beszerzett vallomása nem használható fel bizonyítékként, s emiatt a tőle várható értékes információkkal sem számolhatunk. Épp ennek elkerülése érdekében álláspontunk szerint az elsőfokú bírósági tárgyaláson a vádlott kihallgatását célszerű a következő menetrend szerint lefolytatni.

A kihallgatáskor először a tanács elnöke megállapítja a vádlott személyazonosságát. A Be. taxatív felsorolást tartalmaz az e körbe tartozó személyi adatokról, így más adatot nem kell megkérdezni, azonban a vádlottnak a felsoroltak mindegyikére választ kell adnia.²³ E kérdésekre a terhelt akkor is köteles válaszolni, ha egyébként később a vallomástételt megtagadja, tehát e részben a törvény alapján feltétlen együttműködésre kötelezett, melynek megszegése esetén figyelmeztetni kell, azonban perjogi szankciót a Be. nem tartalmaz. Az együttműködés ilyen, teljes megtagadása esetén úgy véljük, hogy a bíróságnak más bizonyítási eszközökkel, például okirattal vagy tanúvallomással kell tisztáznia a vádlott által nem közölt adatokat. Jegyzőkönyvben kell rögzíteni az itt elhangzó személyi adatokat, azonban amennyiben ezekről a vádlott az eljárás során korábban már nyilatkozott, az adatok egyeztetését a tanács elnökén kívül más személy, így bírósági fogalmazó, bírósági titkár, tisztviselő, jegyzőkönyvvezető is elvégezheti és a tanács elnöke csak ennek megtörténtét és az esetleges változásokat rögzíti.²⁴

A személyi adatok felvételét követően kell megkérdezni a vádlottat, hogy a vádat megértette-e, erre adott nemleges válasz esetén a tanács elnöke a vádat megmagyarázza.²⁵

Miután a vádlott úgy nyilatkozott, hogy a vádat megértette, a tanács elnöke figyelmezteti őt a hallgatás jogára, vallomástételi lehetőségére és a kapcsolódó jogkövetkezményekre. A vádlott nyilatkozik arról, hogy ezt a figyelmeztetést megértette, és kíván-e vallomást tenni vagy sem. A kioktatást és a választ a Be. 117. § (2) bekezdése értelmében jegyzőkönyvbe kell foglalni. A figyelmeztetés és a jegyzőkönyvvezetés elmaradása kizárja a vallomás bizonyítási eszközként való figyelembe vételét, ezáltal értelemszerűen a bizonyítási eszközből származó bizonyíték sem képezheti a tényállás alapját. Ugyanakkor 2011. március 1-jétől – eltérve a korábbi szabályozástól – már nem követeli meg a törvény²⁶ a szó szerinti jegyzőkönyvvezetést, ami értelemszerűen csökkenti a lényeges eljárási szabálysértések lehetőségét.

²³ A terhelt kihallgatása előtt meg kell állapítani a személyazonosságát, ennek érdekében meg kell kérdezni „... a terhelt nevét, születési nevét, korábbi nevét, születési idejét és helyét, anyja nevét, lakóhelyének és tartózkodási helyének lakcímét, a személyazonosító okmánya számát és az állampolgárságát.” [Be. 117. § (1) bekezdés]

²⁴ Be. 286. § (2) bekezdés.

²⁵ Be. 288. § (3) bekezdés.

²⁶ Be. 117. § (2) bekezdés.

Az elhangzott figyelmeztetést követően a vádlott dönt, hogy kíván-e vallomást tenni. Amennyiben nem tesz vallomást, arra kell felhívni a figyelmét, hogy a vallomástétel megtagadása nem akadályozza az eljárás lefolytatását és nem érinti a kérdésfeltevési, észrevételezési és indítványtételi jogát.²⁷ A vallomástétel megtagadásáról szóló nyilatkozat után, ha áll ilyen rendelkezésre, a Be. 291. § (1) bekezdése alapján a tanács elnöke a vádlott nyomozás során tett vallomását hivatalból ismerteti, illetve az ügyész, a vádlott, vagy a védő indítványára felolvashatja, vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja.²⁸

Az ismertetett vagy felolvasott vallomásra a vádlott észrevételeket tehet. Mindezt részletesen és ellenőrizhetően jegyzőkönyvezni kell, hogy kitűnjék az eljárás szabályossága. Különös relevanciával bír a pontos jegyzőkönyvezés azon esetkörben, amikor több bűncselekmény képezi a vád tárgyát, s a vádlott egyes bűncselekményeknél vallomást tesz, míg másoknál megtagadja azt.²⁹ Ez utóbbiaknál, mivel él a vallomástétel megtagadásának jogával, kérdés hozzá nem intézhető, szembesítése nem rendelhető el, kivéve, ha előtte úgy dönt, hogy vallomást tesz.³⁰ Ha a vádlott él a hallgatás jogával, nem köteles érdemben reflektálni a vádra és nem kell nyilatkoztatni a büntetőjogi felelősség kérdésében sem. Sem a vádbeli cselekményt, sem a személyi körülményeit – úgymint családi, szociális, vagyoni helyzete – nem köteles feltárni.

Tanulmányunk középpontjában a vádlott bírósági kihallgatása áll, azonban nem mellőzhető annak megemlítése, hogy a hallgatás jogának és ezzel összefüggésben az önvádra kötelezés tilalmának nemcsak a büntetőügy bírósági szakaszában kell nagy hangsúlyt kapnia, hanem már a nyomozási szakban is meg kell jelennie. Gyakran előfordul, hogy a nyomozó hatóság közvetlenül a bűncselekmény elkövetése, illetve észlelése után szerez információt az elkövetés helyszínén a később terheltté váló személytől. Az intézkedő rendőrök az elkövetőtől származó, olykor az ügy megítélése szempontjából kulcsfontosságú adatokat rendőri jelentésbe foglalják. A gyakorlatban azonban tipikus, hogy a nyomozó hatóság tagjai a kikérdezett személyt a hallgatási jogra nem figyelmeztetik. Az ítékezés nem egységes abban a kérdésben, hogy a vádlott által tett és rendőri jelentésbe foglalt nyilatkozat okirati bizonyítékként felhasználható-e ellene, ha úgy tett önmagára terhelő vallomást, hogy nem részesült előtte a kioktatásban. Megítélésünk szerint ilyen információknak a vádlott terhére való felhasználása az önvádra kötelezés tilalmának elvébe ütközik, amint ezt ítéletáblai eseti döntés is kifejti,³¹ így nem használható fel az eljárásban.

Ezen állásponttal állnak összhangban a jogirodalmi elemzések is, miszerint nem tekinthető helyesnek az olyan gyakorlat, amikor az eljárási cselekmény után terheltté váló személy rendőri jelentésbe foglalt vallomását úgy értékeli a hatóság

²⁷ Be. 289. § (2) bekezdés.

²⁸ A 2010. évi CLXXXIII. törvény 153. §-a által megállapított törvényszöveg, hatályos 2011. március 1-jétől.

²⁹ MÉSZÁROS Bence, Megjegyzések a vádlott kihallgatásának eljárási szabályaihoz, In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kara, 2011, 405. o.

³⁰ Be. 117.§ (4) bekezdés.

³¹ Ítéletáblai Határozatok 2005. 136.

bizonyítékként, hogy nem figyelmeztették a kikérdezett személyt a vallomástétel megtagadásának jogára.³²

A vádlottnak tehát lehetősége van a vallomástételt megtagadni, mely az egyik legfontosabb terhelti jogosultság. Szoros kapcsolatban áll az Emberi Jogok Európai Egyezményének 14. cikkében is megfogalmazott *nemo debet prodere se ipsum* elvével, miszerint senki sem kötelezhető arra, hogy önmagával szemben bizonyítékot szolgáltatson.³³

E körben kell kitérnünk a *silentium videtur confessio*,³⁴ azaz „a hallgatás beismerésnek minősül” elvével összefüggésben annak vizsgálatára, hogy a vallomás megtagadása, tehát a hallgatás jogának gyakorlása értékelhető-e a terhelt terhére a bizonyítékok mérlegelése és a tényállás megállapítása során.

Véleményünk szerint a terhelt elzárkózása a hatósággal való közreműködéstől, a vallomás megtagadása, azaz a garanciális terhelti jog gyakorlása önmagában a terhelt terhére nem vehető figyelembe és a hallgatás pusztán tényből nem lehet alappal következtetést vonni a terhelt büntetőjogi felelősségére, még közvetve sem. Más lehet a helyzet, ha a terhelt a nyomozás során történt hallgatást követően, azt megtörve az eljárás későbbi szakaszában új, korábban már előtte ismert, de fel nem tárt bizonyítékot kínál fel a hatóságnak, vagy vallomását nyilvánvalóan az általa az iratismertetés során megismert bizonyítékokhoz igazítja ügyének kedvezőbb elbírálása érdekében. Ilyen esetekben nem zárható ki olyan perbírói következtetés az eljárás korai szakaszát tekintve a hallgatással kapcsolatban, hogy az a célszerű védekezési taktika részét képezi és mindez az egész bizonyítékrendszer gondos mérlegelése mellett következtetési alapot adhat a vádlott terhére a bizonyítékok értékelésére és ezáltal a tényállás megállapítására is. Ilyen kontextusban, az eljárás más bizonyítékaival való összevetés során nem jelent eljárási szabálysértést a hallgatásnak a terhelt terhére való figyelembe vétele, melyet híven tükröz a strasbourgi bírósági gyakorlat egyik elvi döntése is. E döntés szerint nem sértették meg az Egyezmény 6. cikkének 1. és 2. pontját (ártatlanság véelmét) azzal, hogy a büntetőügyben eljáró bíró a kérelmező rendőrségi kikérdezése alatti hallgatását a terhelt terhére értékelte, mert ez csak egyike volt azon bizonyítékoknak, amelyek alapján a bíró arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező ellen emelt vádak megalapozottak.³⁵ Az EJEB egy másik, szintén híressé vált ügyben szintén nem állapította meg a tisztességes eljárás és az ártatlanság véelmének sérelmét, amikor a kérelmező védőjével történő érintkezését hosszú ideig akadályozták, s kihallgatásai alatt minden alkalommal figyelmeztették, hogy a büntetőeljárás bizonyításra vonatkozó rendelet alapján hallgatásának súlyos következményei lehetnek. A kérelmező ennek ellenére

³² ELEK Balázs: A kihallgatásról készült rendőri jelentés a bizonyítási eljárásban, *Ügyvédek lapja*, 2003/4, 25. o.

³³ HÁGER Tamás – BENCZE Máttyás: Miranda és társai Vs. Bizonyítási gyakorlat a magyar büntetőeljárásban, *Kontroll Jogtudományi folyóirat*, 2006/1, 24. o.

³⁴ NÓTÁRI Tamás: *A jognak asztalánál...1111 jogi regula és sententia latinul és magyarul*, Budapest, Magyar Közlöny és Lapkiadó, 2008, 178. o.

³⁵ Averill kontra Egyesült Királyság ügyben 2000. június 6-án hozott ítélet, EJF 2001/2.sz., 23. o., idézi: CZINE Ágnes – SZABÓ Sándor – VILLÁNYI József: *Strasbourgi Ítéletek a magyar büntetőeljárásban*, Budapest, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, 2008, 217. o.

egyszer sem tett vallomást és csak a vizsgálat végén konzultálhatott a kihallgatásokról ekkor is kizárt védőjével. A strasbourgi bíróság megállapította ugyan a védőhöz való jog megsértését, ugyanakkor rögzítette, hogy több ország jogrendszere lehetővé teszi a bizonyítékok szabad mérlegelése során, hogy a vádlott magatartásából következtetéseket vonjanak le, s pusztán a hallgatás a bűnösségre levont következtetést nem teszi lehetővé, azonban más bizonyítékok mellett latba eshet az is, ha „egyszerű, józan ésszel végiggondolt következtetés nyomán” a vallomás mellőzésének más, ésszerű indoka nincs.³⁶ A hallgatási jog gyakorlásának értékelésével kapcsolatban tehát általános, mindig érvényesülő elveket nem lehet meghatározni. Természetesen önmagában a hallgatásra a bűnösség nem alapozható. A védekezés e formáját mindig a mentő és terhelő bizonyítékokkal való összefüggésben, a bizonyítékrendszer egészét vizsgálva lehet megalapozottan értékelni.

Ha a vádlott a figyelmeztetést követően úgy dönt, hogy vallomást tesz, akkor a bíróság figyelmezteti arra, hogy vallomásában mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.³⁷

E figyelmeztetés után a törvény lehetővé teszi, hogy vádlott röviden kifejtse a váddal kapcsolatos álláspontját, illetve a vádlott és a védő kitérhet arra, hogy a védelem érdekében milyen bizonyítás lefolytatását indítványozza.³⁸ A kihallgatás ekkor a vádlottra vonatkozó személyi körülményekkel kapcsolatban folytatódik, úgymint a foglalkozása, munkahelye, iskolai végzettsége, családi és vagyoni körülményei, korábbi büntetései. Mindezek megalapozzák a majdani ítélethozatalnál az enyhítő, vagy terhelő körülményeket, és árnyalják a bíróságnak a vádlottról kialakított jellemrajzát, személyiségét.

A vallomástétel jogával élő vádlottat arról feltétlenül nyilatkoztatni kell, hogy a büntetőjogi felelősségét elismeri-e vagy sem, azaz bűnösnek érzi-e magát a vádban, vagy ezzel ellenkezőleg, vitatja azt. Az ítélezési gyakorlat a Be. 288. § (3) és (4) bekezdésének alkalmazását általában összevonja, ezért a külön-külön nyilatkoztatás elmaradása nem jelent eljárási szabálysértést, ugyanis a váddal kapcsolatos álláspont és a büntetőjogi felelősségre adott válasz a gyakorlatban többnyire szervesen összekapcsolódik. Az viszont mindenkor alapvető követelmény, hogy a hallgatási jogra figyelmeztetés megelőzze a váddal kapcsolatos terhelti reflektálást. Ebben egységes a jogirodalmi álláspont³⁹ és az ítélezési gyakorlat is, mely felsőbbbírósági döntésekben is megjelent.⁴⁰

³⁶ John Murray Egyesült Királyság elleni ügye, 1996., idézi: TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*, Budapest, KJK – Kerszöv, 2001. 41-42. o.

³⁷ Be. 117. § (4) bekezdés.

³⁸ Be. 288. § (3) bekezdés.

³⁹ Tóth Mihály tanulmányában olvashatjuk, hogy „a hallgatás jogára történő kioktatásoknak bármely, a cselekmény kapcsán megteendő és megtehető érdemi terhelti nyilatkozatot meg kell előznie.” [TÓTH Mihály: A „magyar Miranda” első néhány éve, In: *Tények és kilátások*, Tanulmányok Király Tibor tiszteletére, (szerk.: ERDEI Árpád) Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1995, 76. o., idézi MÉSZÁROS Bence, Megjegyzések a vádlott kihallgatásának eljárási szabályaihoz, In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécs Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kara, 2011, 407. o.]

⁴⁰ Debreceni Ítéletábra Bf.II.761/2011/5.sz.

A személyi körülményekkel kapcsolatos kihallgatásrészt követően kerül sor a Be. 117. § (3) bekezdésének megfelelően a vádlott részletes, azaz a vádbeli bűncselekménnyel kapcsolatos kihallgatására. A vallomástétel során a vádlott a vádra vonatkozó, a védekezését is magában foglaló vallomását összefüggően adhatja elő, majd ezt követően intézhetnek hozzá kérdést a bíróság tagjai, az ügyész, több vádlottas ügyben más vádlott, a védő, a sértett, a magánfél, valamint az őt érintő körben az egyéb érdekelt és a szakértő.⁴¹

Az általános szabályok szerint tehát a tanács elnöke hallgatja ki a vádlottat, és elsőként ő intéz kérdéseket hozzá. Szükséges megjegyezni ugyanakkor, hogy a Be. XXVIII/A. fejezetében szabályozott kiemelt jelentőségű ügyeknél eltérő szabály érvényesül.⁴² A hallgatási jogra és a tárgyaláson gyakorolható egyéb terhelti jogokra történt figyelmeztetést követően,⁴³ ha a vádlott vallomást kíván tenni, a vádra vonatkozó, a védekezését is magában foglaló vallomását összefüggően adhatja elő. Ezt követően az ügyész, a védő, majd a tanács elnöke, a bíróság tagjai, végül a sértett, a magánfél és az őt érintő körben az egyéb érdekelt és a szakértő tehet fel neki kérdéseket.⁴⁴ A kiemelt jelentőségű ügyeknél, mint például a hivatali visszaélés, egyes vezető beosztású személyek által elkövetett, súlyosabban minősülő közélet tisztasága elleni cselekmények, vagy a minősített emberölés,⁴⁵ a vádlott összefüggő vallomása után tehát nem a tanács elnökét, hanem az ügyészt illeti meg elsőként a kérdésés joga, a bíróság tagjai pedig csak a vád és védelem kérdései után intézhetnek kérdéseket a vádlotthoz. Ez az ún. keresztkérdéses kihallgatási rendszer egy sajátos, az eredetihez képest számos különbséggel rendelkező, hazai változatának tekinthető, mely az általános szabályok szerint folyó tanúkihallgatásban is megjelenik, amikor kivételesen, a tanács elnökének engedélyével elsőként a vád és a védelem képviselője kérdezhet.⁴⁶ Azt szilárdan állíthatjuk, hogy az általános szabályok szerint folyó tanúkihallgatásnál hazánkban nem követték az angolszász rendszerben meghonosodott keresztkérdéses technikát, hiszen célját tekintve sem illeszkedik a magyar eljárásjog rendszerébe, ugyanis lényegi eleme az ellenérdekű fél tanújának összezavarása és szavahihetőségének megingatása, ezáltal a másik fél eljárási pozíciójának és hitelességének gyengítése. Az angolszász tárgyalási rendszerben a felekre van bízva a bizonyítás, a vádolt a tanú pozíciójában lép fel, míg nálunk a rendszer sajátossága, hogy a bíróságra hárul az önálló, a tanútól egyértelműen megkülönböztethető eljárási személynek minősülő vádlott büntetőjogi felelősségének tisztázása. Az alapvető különbségekből következően kérdéses, hogy az angolszász rendszer egyes elemeinek átvétele mennyire lesz hatékony és eredményes a kiemelt ügyekben folytatott tárgyaláson.

A hallgatási jogra figyelmeztetés elmaradásán kívül más, a terhelti kihallgatással kapcsolatos eljárási szabálysértések, hiányosságok a követett ítélkezési gyakorlat

⁴¹ Be. 290. § (1) bekezdés, 286. § (4) bekezdés.

⁴² 2011. július 13-tól.

⁴³ Be. 289. § (2) bekezdés.

⁴⁴ Be. 554/M. §.

⁴⁵ Vö. Be. 554/B. § a) – g) pont

⁴⁶ Be. 295. §.

szerint nem befolyásolják a vallomás felhasználását, azaz relatív jellegűek, nem hatnak ki érdemben a bizonyítás törvényességére. Ilyennek tekinthető, például, ha nyomozó hatóság vagy a bíróság a Be. 117. § (4) bekezdésében foglaltaktól eltérve nem figyelmezteti a vallomástétel jogával élő terheltet arra, hogy vallomásában mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.

A fellebbezési eljárás speciális szabályai

Ha a nyomozó hatóság, vagy az elsőfokú bíróság súlyosan megsérti a terhelt kihallgatásával kapcsolatos szabályokat, és ennek orvoslása nem történik meg az első fokú ítélet meghozataláig, úgy a fellebbezési eljárásban a másodfokú bíróságnak kell megállapítania a perjogi hiba tényét, mely rendszerint felderítetlenség folytán⁴⁷ részbeni vagy akár teljes megalapozatlanságot eredményezhet.

Az eljárási szabálysértéssel felhasznált terhelti vallomáson nyugvó tényállásrész ezáltal törvényes bizonyítékalap nélkül marad, másképp fogalmazva felderítetlenné válik. Így a bizonyítás anyagából kikerül egy fontos bizonyíték, mely sok esetben nem pótolható más bizonyítékkal.

Ritka az olyan eset, amikor a vádlotti vallomás kirekesztése mellett kimondhatja a bíróság, hogy megalapozott a tényállás. A tisztességes eljárás megköveteli a vádlott érdemi védekezésének vizsgálatát, az abszolút hibával felvett vallomás pedig érdemben nem vonható az értékelés körébe. Ilyen esetben a másodfokú eljárásban a bizonyítás nem mellőzhető, amennyiben van rá eljárási mód, hogy a szabálysértés orvoslásával megalapozott tényállást lehessen megállapítani.⁴⁸ Ha a megalapozatlanság a tényállás jelentős részére kiterjed, akkor általában már bizonyítással sem lehet az eljárás törvényességét helyreállítani. Ekkor a fellebbezési bíróság kasszációs jogkörében eljárva a Be. 376. § (1) bekezdés alkalmazásával megalapozatlanság miatt – utalva a Be. 375. § (1) bekezdésére – dönt az ítélet hatályon kívül helyezéséről és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja.

Amennyiben lehetséges a másodfokú eljárásban az eljárási szabálysértés orvoslása, azaz a vádlott perrendi szabályoknak teljes mértékben megfelelő kihallgatása, az álláspontunk szerint nem jelenti azt, hogy a súlyos hibával felvett korábbi vallomás a fellebbezési eljárásban folytatott szabályos bizonyítás által szükségszerűen törvényessé, felhasználhatóvá válik. Ez érvényesül abban a bírói döntésben is, ahol kimondták, hogy az első fokú ítélet hatályon kívül helyezése után a megismételt eljárásban nincs lehetőség a vádlott korábbi vallomásának felolvasására. A megelőzően tett vádlotti vallomás felolvasása az újabb kihallgatás lehetővé tétele helyett olyan lényeges eljárási szabálysértés, mely ismételt hatályon kívül helyezést eredményezhet.⁴⁹

Az önvádra kötelezés tilalmának és a hallgatás jogának megsértése a korábbi eljárási szakra visszamenően már nem reparálható, hiszen lehetséges, hogy a

⁴⁷ Be. 351. § (2) bekezdés a) pont.

⁴⁸ Be. 353. § (1) bekezdésének második fordulata.

⁴⁹ BH1993. 410.

törvényes figyelmeztetések tükrében a terhelt nem, vagy épp teljesen más tartalommal tett volna vallomást. Az eljárási szabálysértés orvoslása megítélésünk szerint ilyenkor annyiban áll, hogy a másodfokú bíróság megkísérli a szabályos kihallgatást, és a vádlott vallomástétele esetén az ekkor tett vallomást vonja az értékelés körébe és veti össze más bizonyítékokkal.

Megalapozatlanság hiányában a Be. 351. § (1) bekezdése alapján a másodfokú bíróság a határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapozza, így a fellebbezési eljárásban csak kivételes lehet a bizonyítás felvétele, s ennek körében a vádlott kihallgatása. A törvény rendelkezését szó szerint követve, amennyiben megalapozott a tényállás, akkor a vádbeli cselekményre további bizonyításnak, azaz a vádlott kihallgatásának nincs helye. Másodfokú eljárásban tehát rendszerint csak akkor van lehetőség a vádlott kihallgatására, ha az elsőfokú bíróság a tényállást nem derítette fel, vagy az hiányos, továbbá a már hivatkozottak szerint, ha a bizonyítás az elsőfokú eljárásban megvalósult szabálysértés orvoslását jelenti.⁵⁰ Ismertek ugyanakkor olyan eseti döntések, melyek szerint⁵¹ a bizonyításnak helye lehet a tényállás megalapozottságának ellenőrzése érdekében is. A törvény ugyan kifejezetten nem nevesíti külön bizonyítási okként a felülbírált ténymegállapítások helyességének kontrollját, de megítélésünk szerint elfogadható a gyakorlat, mely bizonyítás felvételével vizsgálja, hogy a tényállás valóban megalapozott-e, különös tekintettel arra, hogy az ilyen irányú bizonyítás szorosan kapcsolódik a felderítetlenség orvoslásához.

A bizonyítás felvételére a másodfokú eljárásban rendszerint csak fellebbezési tárgyaláson kerülhet sor. A vádbeli cselekményre, az első fokú ítéletben foglalt történeti tényállásra, azaz az elbírált bűncselekményre nézve a terhelti vallomás felvétele – másként fogalmazva a vádlott kihallgatása –, kizárólag tárgyaláson történhet meg. Ha azonban az ügyben a büntetékiszabási körülmények további tisztázása érdekében kizárólag a vádlott meghallgatása szükséges, a másodfokú bíróság nyilvános ülést tart.⁵² A törvény e körben nem a kihallgatás, hanem a meghallgatás kifejezést használja, de a követett gyakorlatnak megfelelően ez is bizonyításnak minősül, ezért úgy véljük, hogy itt is alkalmazni kell a vádlott kihallgatására vonatkozó szabályokat. Így a vádlottat személyazonosságának megállapítása után figyelmeztetni kell a korábbiakban részletezett jogaira, tehát a hallgatási jogra, valamint az egyéb eljárási jogaira is, és csak azt követően lehet hozzá érdemi információkra vonatkozó kérdéseket intézni.

A másodfokú eljárásban a törvénynek a bírósági eljárásra vonatkozó általános rendelkezéseit, valamint az elsőfokú eljárás szabályait a fellebbezési eljárást taglaló XIV. fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.⁵³ A másodfokú bíróságnak ezen előírás folytán figyelembe kell vennie a Be. XI–XII. fejezetében foglaltakat, valamint a bizonyításban a vádlott kihallgatásakor a Be. 117. §-ban írtakat is. A hatályos törvény rendelkezései szerint⁵⁴ a bizonyításra, s ezen belül értelemszerűen

⁵⁰ Be. 353. § (1) bekezdés.

⁵¹ Debreceni Ítéletábra Bf.I.370/2012/34.sz., Bf.II.422/2012/38. sz.

⁵² Be. 353. § (2) bekezdés.

⁵³ Be. 345. §.

⁵⁴ Be. 366. §.

a vádlott kihallgatására, az ügy előadása, a szükséges iratok ismertetése, a jogosultak által esetleg kért előadás-kiegészítés, valamint a fellebbezésre jogosultak előterjesztései, indítványai után kerülhet sor. A kihallgatás menete, részletes perrendi szabályai azonosak az elsőfokú eljárás normáival, így azokat e helyen újfent már nem ismertetjük.

A másodfokú eljárásban végzett bizonyítás célja és jellege folytán nyilvánvalóan részben eltér az elsőfokú eljárás bizonyítási cselekményeitől, de a terhelt személyazonosságának megállapítása, a hallgatási jogra és más garanciális jogokra figyelmeztetés a fellebbezési perben is minden esetben kötelező, melynek elmaradása az első fokhoz hasonlóan kizárja, vagy kizárhatja a bizonyítás eredményének felhasználását. Ha a másodfokú bizonyításban többféle személyi, és ezen túl okirati-tárgyi bizonyítást kell folytatni, akkor az elsőfokú eljárás szabályainak megfelelően álláspontunk szerint elsőként a vádlottat kell kihallgatni. Ezt követően a bíróság belátása szerint szabadon dönthet a bizonyítás sorrendjének meghatározásában.

A törvény szövege alapján⁵⁵ kijelenthetjük, hogy ha a vádlott elmulasztja a nyilvános ülést vagy a tárgyalást, e mulasztás miatt igazolásának nincs helye. Ellenkező esetben, ha a másodfokú bíróság helyt adna az igazolási kérelemnek, ez a már jogerős és adott esetben végrehajtott ügydöntő határozat hatályon kívül helyezését eredményezhetné és a nyilvános ülést vagy a tárgyalást meg kellene ismételnie, ami jogbizonytalanságot eredményezne és az eljárások indokolatlan elhúzódásához vezetne. Az igazolási kérelem kizárása tehát a jogbiztonságot szolgálja.⁵⁶

A harmadfokú eljárásban bizonyítás felvételére, azaz a vádlott kihallgatására, illetve személyi körülményeit érintő meghallgatására a törvény nem ad lehetőséget, sőt, azt kifejezetten kizárja.⁵⁷ Ilyen indítvány tételére a fellebbező nem is jogosult.⁵⁸

A másodfellebbezést elbíró harmadfokú bíróság a vádlotthoz a vádra és személyi körülményeire nézve kérdéseket már nem intézhet, kizárólag a Be. 117. § (1) bekezdésben írtak tisztázására, a vádlott személyazonosságának megállapítására jogosult és egyben köteles, mert érdemi eljárási cselekmény azt megelőzően nem kezdhető el, hogy a bíróság nem győződött meg arról a terhelt nyilatkozata és a rendelkezésre álló közokiratok alapján, hogy valóban a vádlott jelent meg a nyilvános ülésen.

Záró gondolatok

Megítélésünk szerint a jogalkalmazási nehézségek és eljárási szabálysértések egyik forrása, hogy a terhelt vallomását nem szabályozza egységesen a törvény. A perjogi normáktól való eltérés pedig kihatással van a bizonyítás törvényességére és

⁵⁵ Be. 362. § (4) bekezdés, 365. § (2) bekezdés.

⁵⁶ ELEK Balázs: *A jogerős a büntetőeljárásban*, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012, 251-252. o.

⁵⁷ Be. 388. § (2) bekezdés első mondat.

⁵⁸ Be. 386. § (2) bekezdés.

a már idézett esetekben a bizonyíték felhasználását is kizárhatja. A Be. 117. §-ának, valamint a Be. 288-289. §§-ainak gondos és alapos összevetésével, értelmezésével lehetséges és egyben szükséges a törvény alapvető elveinek és részletszabályainak érvényre juttatása. A kihallgatás forgatókönyvét, taktikáját, a törvényi keretek között a részletszabályok figyelembe vételével kell kialakítani, szem előtt tartva a szakmai kérdés büntető jogelméleti aspektusait, valamint az európai jogi alapnormákat és az alkotmányos szabályokat is, például a tisztességes eljárás alapelvét. Álláspontunk szerint célszerű lenne a bírósági eljárásra vonatkozó szabályok között külön, teljes részletességgel és pontossággal a vádlotti kihallgatás menetének szabályozása, mely egyértelműbb jogi helyzetet teremtve megkönnyítené a jogalkalmazást, és emellett megfelelőbben érvényesülhetnének a védelem gyakorlásához fűződő alapvető jogok is.
